

Asia: VN/34876/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) täydentämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) täydentämisestä.

Helsingin käräjäoikeus lausuu asiasta seuraavaa:

Yleisesti

Helsingin käräjäoikeus on jo aikaisemmin lausunut kyseistä rikostiedustelua koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta. Samoin lausunto on annettu vastaavista Rajavartiolaitoksen ja Tullin rikostiedustelua koskevista lainsäädäntöehdotuksista. Näissä lausunnoissa esitetyt huomiot sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden osalta pätevät myös tässä yhteydessä.

Helsingin käräjäoikeus pitää lisäksi yleisesti ottaen ongelmallisena tilannetta, jossa lainsäädäntöä uudistetaan ja muutetaan pistemmisesti ilman laajempaa kokonaistarkastelua. Tällöin kokonaiskuvan hahmottaminen muodostuu haastavaksi. Edelleen haastavammaksi asian tekee se, että nyt esitys sidotaan muihin vireillä oleviin hankkeisiin, joiden eteneminen ja lopullinen muoto on epävarmaa.

Yhdistymistietojen hankkiminen

Helsingin käräjäoikeus kiinnittää huomioita siihen, että ”paikka”, jota lupa koskee, on terminä varsin tulkinnanvarainen. Soveltamiskäytännön epäselvyyksien välttämiseksi olisi tarpeellista perustella miten tarkasti ”paikka” on päätöksissä mainittava.

Paikkatiedustelu

Esityksessä ehdotetaan poliisilain 5 lukuun uutta 27 a §:ää, jolla poliisille säädettäisiin uusi toimivaltuus rikosten estämiseksi tai paljastamiseksi. Siihen, onko tällaiselle uudelle toimivaltuudelle tarvetta, ei kärjäoikeus ota kantaa, vaan esittää tiettyjä huomioita esitetystä sääntelystä.

Päätöksentekomenettelyn osalta ehdotetaan, että tuomioistuimien päättäisi paikkatiedustelusta silloin, jos se kohdistuu pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan. Kiiretilanteissa poliisi voisi tehdä päätöksen. Muissa tilanteissa poliisilla olisi itsellä päätöksenteko-oikeus. Huomioiden se, että paikkatiedustelulla merkittävästi puututaan henkilöiden perusoikeuksiin heiltä itseltään salassa sekä se, että tilojen tosiasiallisen käyttötarkoituksen arviointi toisinaan edellyttää jo itsessään harkintaa, ei kärjäoikeus pidä perusteltuna ratkaisuna tuomioistuimen toimivallan rajaamista edellä mainitusti. Tuomioistuimen tulisi päättää paikkatiedustelusta myös muiden kotirauhan suojaamien paikkojen osalta. Tilanteiden kiireellisyys ei ole peruste säätää päättämistä poliisille. Poliisille voidaan näitä tilanteita varten säätää mahdollisuus tuomioistuimalle kiirepäätöksille. Edelleen kärjäoikeuksilla on ympärivuorokautinen päivystys, joka mahdollistaa tarvittaessa nopeahkon reagoinnin.

Selvytyksen vuoksi päätöksen voimassaoloajan osalta pykälässä tai perusteluissa olisi tarpeen säätää tai kirjata avoimesti, onko lupa tarkoitettu annettavaksi alkamaan luvan antopäivästä tai päätöksen tekopäivästä, vai onko luvan alkaminen mahdollista myös tulevaisuudessa.

Julkisen asiamiehen osallistumista asian käsittelyyn tuomioistuimessa pidetään perusteltuna tilanteissa, jossa paikkatiedustelun kohde olisi nimenomaisesti pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävä tila. Mikäli tuomioistuimen päätöksenteko ulotetaan myös muihin kotirauhan suojaamiin paikkoihin, ei julkisen asiamiehen läsnäolo näiltä osin ole kärjäoikeuden näkemyksen mukaan tarpeen.

Uhkaperusteista rikostiedustelua koskevat esitykset (5 b luku)

Ehdotuksessa esitetään lisättäväksi poliisilain 5 b lukuun (uhkaperusteinen rikostiedustelu) rikostiedustelukeinoja, jotka merkittävässä määrin puuttuvat henkilöiden kotirauhan sekä luottamuksellisen viestin suojaan. Kun ehdotetun kaltaisessa rikostiedustelussa tiedonhankinnan kohteena oleva toiminta ei ole yltänyt konkreettisen rikosolettaman -tai epäilyn tasolle (vrt. pakkokeinolain 10 luku ja poliisilain 5 luku), on sääntelyn jo aikaisemmissa lausunnoissa esiintunut huomattava tulkinnanvaraisuus ja väljyys erityisen ongelmallista. Kärjäoikeus viittaakin tältä osin jo aikaisemmin lausuttuun.

Helsingin kärjäoikeus nostaa esille myös muutamia pykäläkohtaisia huomioita:

Tuomioistuimen menettelystä rikostiedustelussa (14 §) esitetään säädettäväksi, että tilanteessa, jossa tuomioistuin on päättänyt telekuuntelusta tai -valvonnasta henkilön ollessa tuntematon, saadaan lupa myöntää uuteen telesoitteeseen tai päätelaitteeseen vaatimuksen tekijää kuulematta. Pykälän osalta jää epäselvä, miten näissä tilanteissa toimitaan tiedusteluvalvontavaltuutetun kuulemisen kanssa. Oletettavasti tarkoitus on ollut säätää, ettei myöskään hänen kuulemisensa tällaisessa tilanteessa ole tarpeen. Mikäli näin on, on asia selvennettävä säädöksessä. Edelleen rikostiedustelukeinon ilmoittamatta jättämistä koskevan pyynnön käsittelyssä (40 §) esitetään noudatettavaksi 14 §:n säännöksiä, mikä siis käytännössä tarkoittaa myös tältä osin tiedusteluvalvontavaltuutetun kuulemistä.

Sijaintitiedosta päättäminen (PKL 10 luku 9 b §)

Ehdotetussa säännöksessä ei käy ilmi, kuka päättää toimenpiteen kohteena olevasta teleosoitteesta, telepäätelaitteesta tai muusta yksilöivästä tunnisteesta, kun epäilty on tunnettu henkilö. Sanotut tiedot on mainittava vaatimuksella ja päätöksellä vain, jos epäilty on tuntematon.

Vaikutukset

Helsingin kärjäoikeus toistaa jo aikaisemmin lausumansa ja korostaa edelleen, että tämän ja muiden samanaikaisesti vireillä olevien esitysten vaikutukset tuomioistuinten toimintaan tulee arvioida kokonaisuutena. Ehdotuksissa esitetään tuomioistuimille useita uusia tehtäviä, joiden hoitaminen nykyisillä resursseilla ei ole mahdollista.

Uhkaperusteisten rikostiedustelukeinoja koskevien vaatimusten käsittelyn aiheuttamaan työmäärää ei voida verrata nykyisten pakkokeinolain 10 luvun eikä poliisilain 5 luvun mukaisten asioiden käsittelyyn, vaan se tulee olemaan suurempi. Edelleen paikkatiedustelua koskevat käsittelyt tulevat viemään enemmän resursseja johtuen muun muassa julkisen asiamiehen osallistumisesta käsittelyihin. Myös tuomioistuimen henkilöstön koulutus on varmistettava. Esitetty yhden henkilötötyvuoden lisäresursointi on täysin alakanttiin arvioitu eikä tällaisella lisäresurssilla esitettyjä tehtäviä voida hoitaa.

Edelleen resurssoinnissa on huomioitava tuomioistuinten tietojärjestelmäkehitys (AIPA). Nyt kysymyksessä olevassa esityksessä todetaan, että tietojärjestelmäkehitykseen ei esitetä lisäresursointia suhteessa täydennettävässä hallituksen esityksessä esitettyyn. Todettakoon, että tuossa esityksessä tuomioistuinten tietojärjestelmiä ei ole edes mainittu ja lienee selvää, että ilman rahoitusta kehitystä ei voida toteuttaa.

Plosila Petteri
Helsingin kärjäoikeus